

Det Økologiske Akademi
Barritskov den 29. april 2015

Kathrine Hauge Madsen
khm@seges.dk

FRØUKRUDT, VANSKELIGE ARTER OG UKRUDTSBIOLOGI

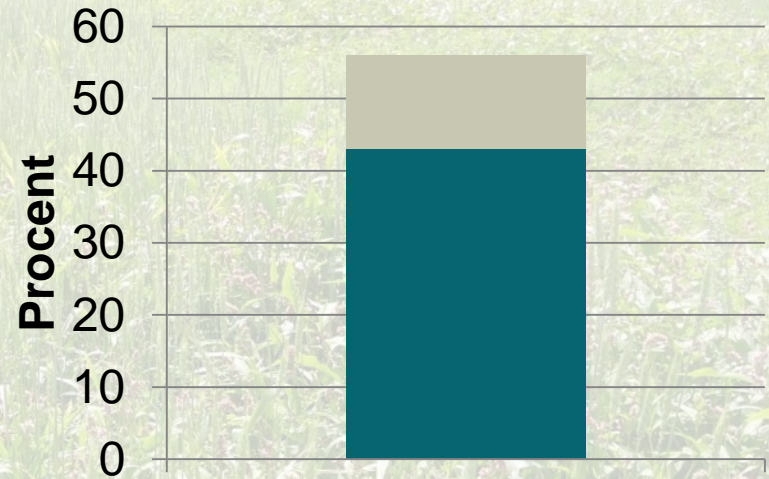

Se 'European Agricultural Fund for Rural Development' (EAFRD)

Økologiske 'afhoppere' (Epinion 2012)

Jeg oplevede lave udbytter af mine økologiske afgrøder pga. ukrudt, svampesygdomme eller insektangreb

■ I høj grad ■ I nogen grad

2012 07 12

Foto: Kathrine Hauge Madsen

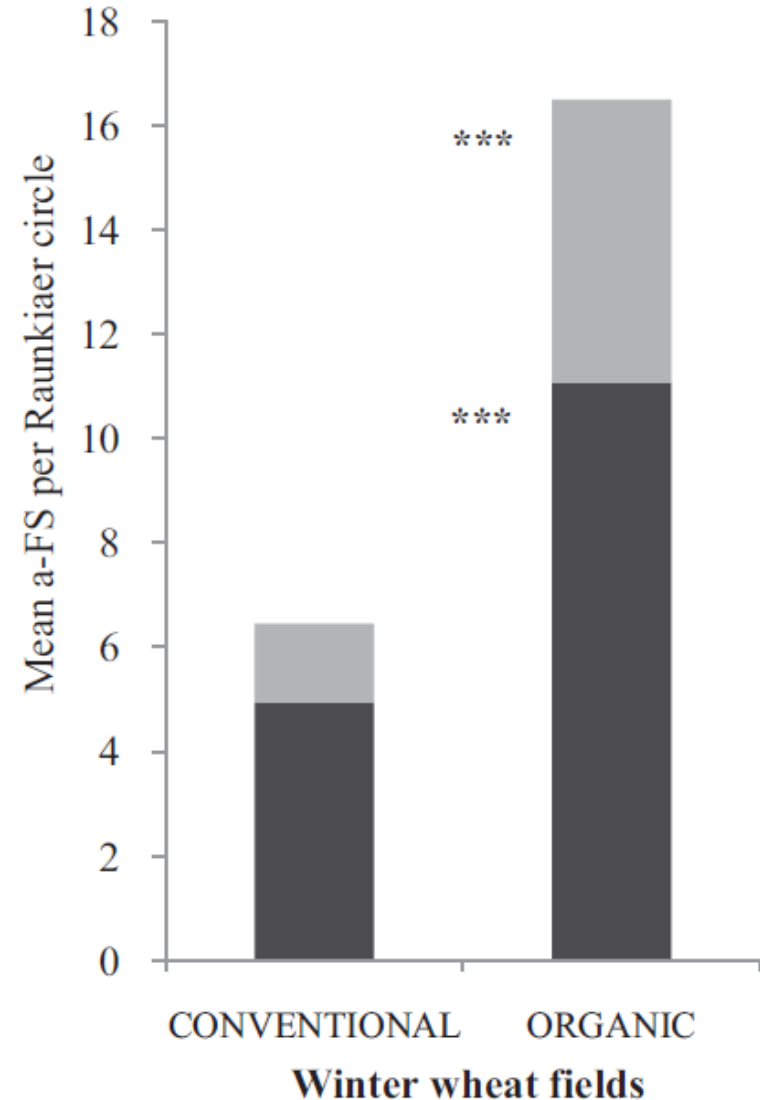

INDHOLD

- Ukrudt i økologisk marker
- Ukrudtsbiologi
- Vanskelige arter

HVOR MEGET UKRUDT ER DER I ØKOLOGISKE MARKER?

- Danske floraundersøgelser i konventionelle marker
  - Stigning fra 1987-89 til 2001-04
- Flora i korn 1987-88
  - 57% flere arter i økol. marker
- PhD-projekt om trækplanter for bier 2011
  - 4 gange så mange blomstrende planter i økologiske vinterhvede marker
- Master projekt på AU i gang til sommer

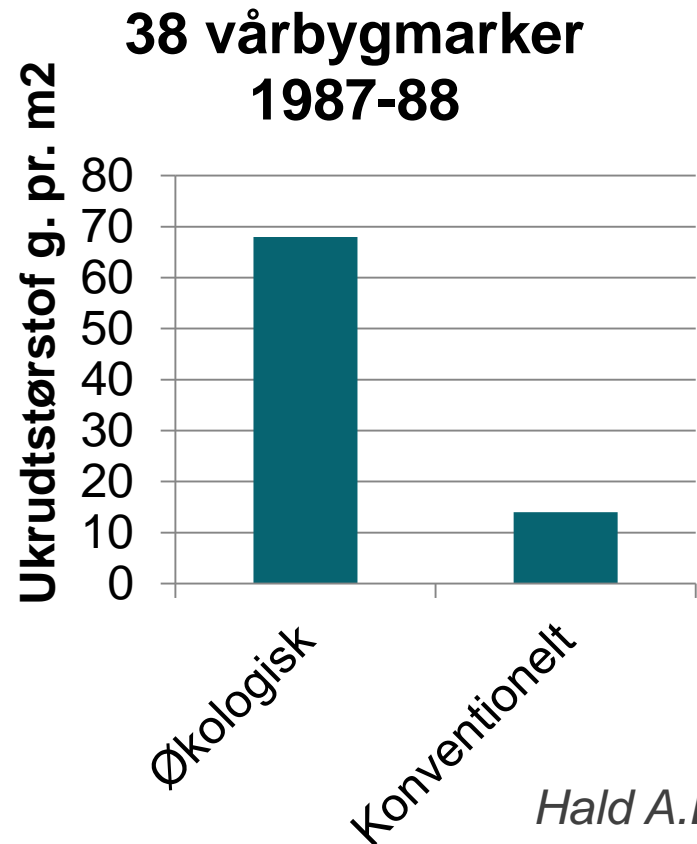

BIODIVERSITET OG AGERHØNS

- ”Hvis 70% af agerhønekyllingerne skal overleve i de første uger:
25 g tørvægt af ukrudt pr. m² i juni måned”

Agerhøne
www.denstordanske.dk

Hald A.B. 1990

UDENLANDSKE FLORAUNDERSØGELSER

- Studie fra Tyskland 1997
  - Ukrudtsdækning i økol. vinter- og vårsæd: 20-30%
    - Becker og Hurle, 1998
- Grundigt studie fra Finland, 2007-09
  - 72 økol. marker, 523 konventionelle vårsædsmarker
  - Ukrudtsbiomassen udgjorde 21% af den samlede biomasse i økologiske marker
  - Salonen et al., 2011

ANALYSE AF 7 ÅRS LANDSFORSØG

- Vårsæd 1999-2006
  - *Ukrudtsprocenten har en signifikant negativ virkning på udbyttet, og det forventede udbytte falder med 0,184 hkg/ha for hver procent, som ukrudtsmængden øges.*
  - *Kilde: Bertelsen 2007 på LandbrugsInfo*

Tommelfingerregel:

vårsæd ved skridning/høst:

- 1% dækningsgrad ~ ½ pct. udbyttetab

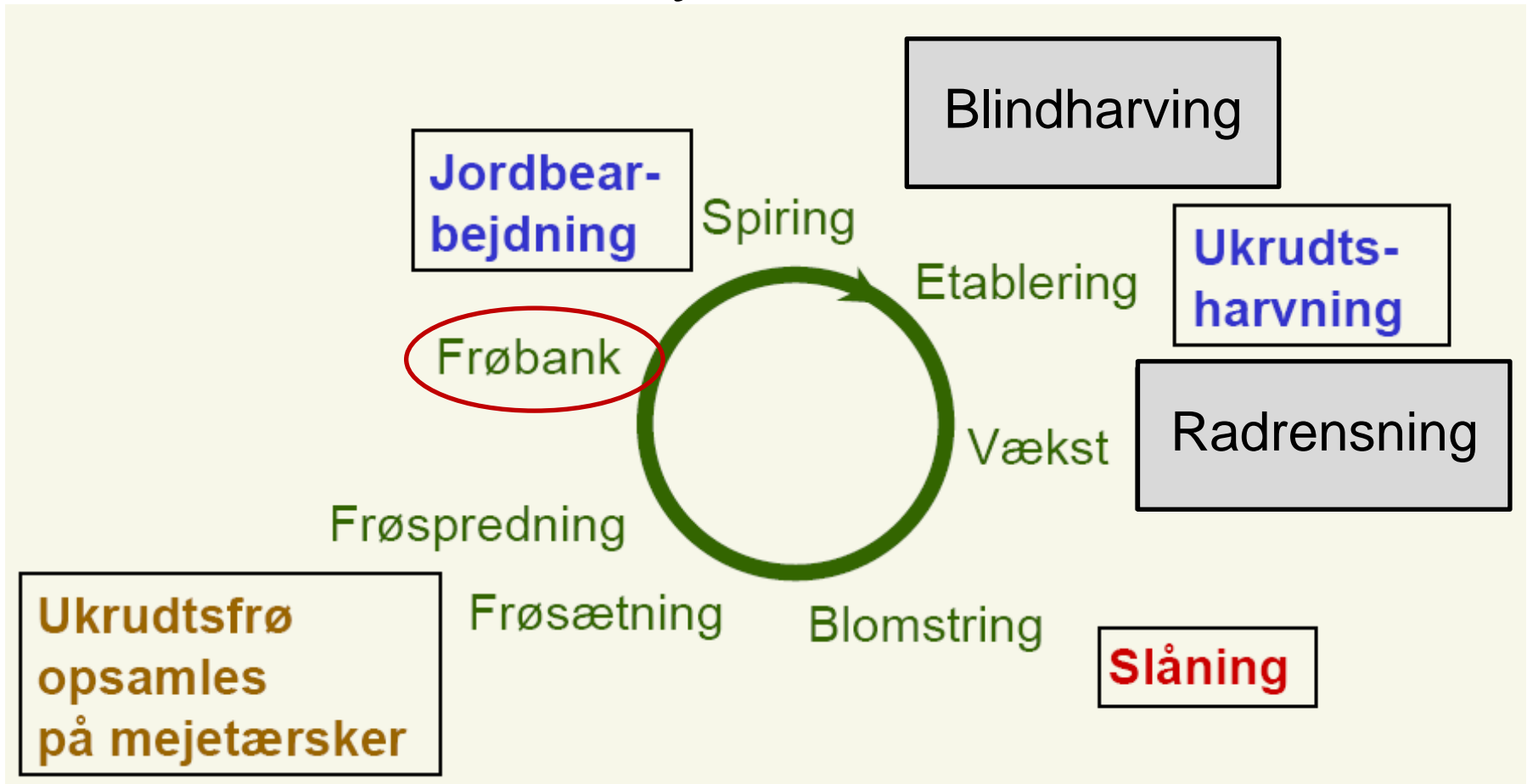
INDHOLD

- Ukrudt i økologisk marker
- Ukrudtsbiologi
- Vanskelige arter

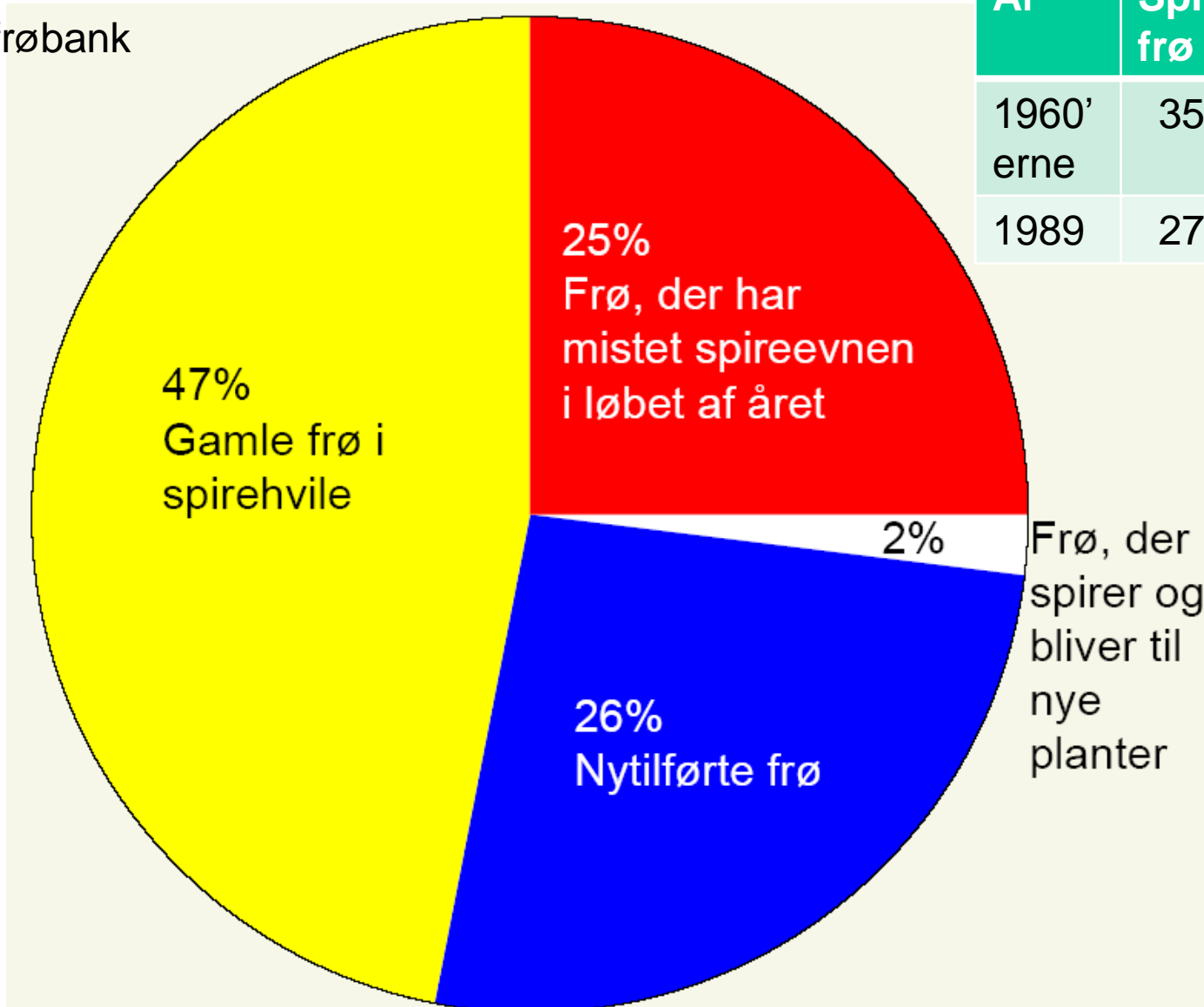

Frøukrudtets livscyklus

Jordens frøbank

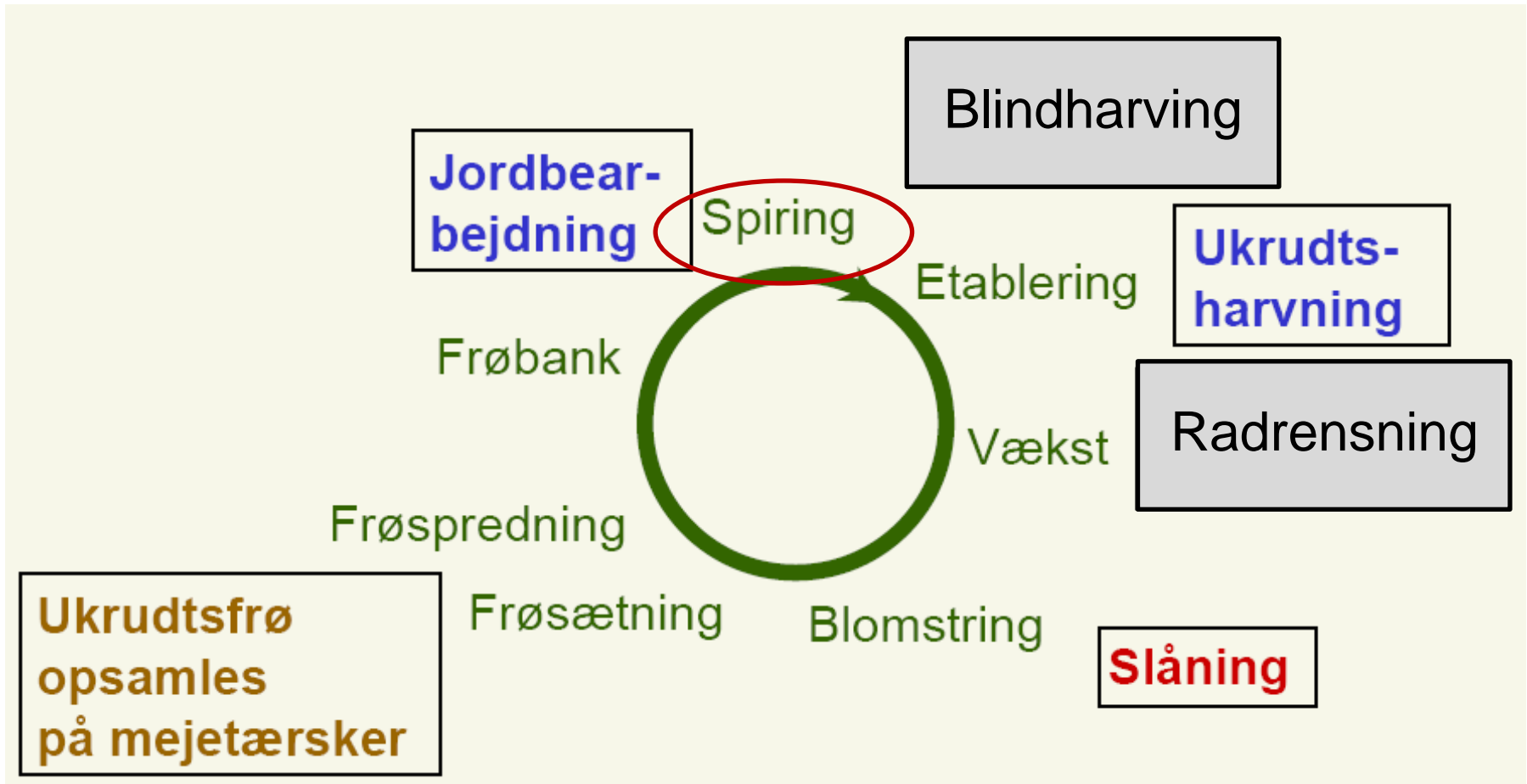
År	Spiredygtige frø i pløjelaget
1960'erne	35.000 frø/m ²
1989	27.000 frø/m ²

Frøkilde	Størrelsesorden (frø/m ²)
Urenheder i udsæd	1-50
Gødning og foderrester	30-40
Markredskaber	Få, pletvis
Markskel (arter med vindspredning)	Maks. 10-20
Ukrudtsplanter på marken	15.000 (fra 1.000 til 100.000)

Frøukrudtets stadier

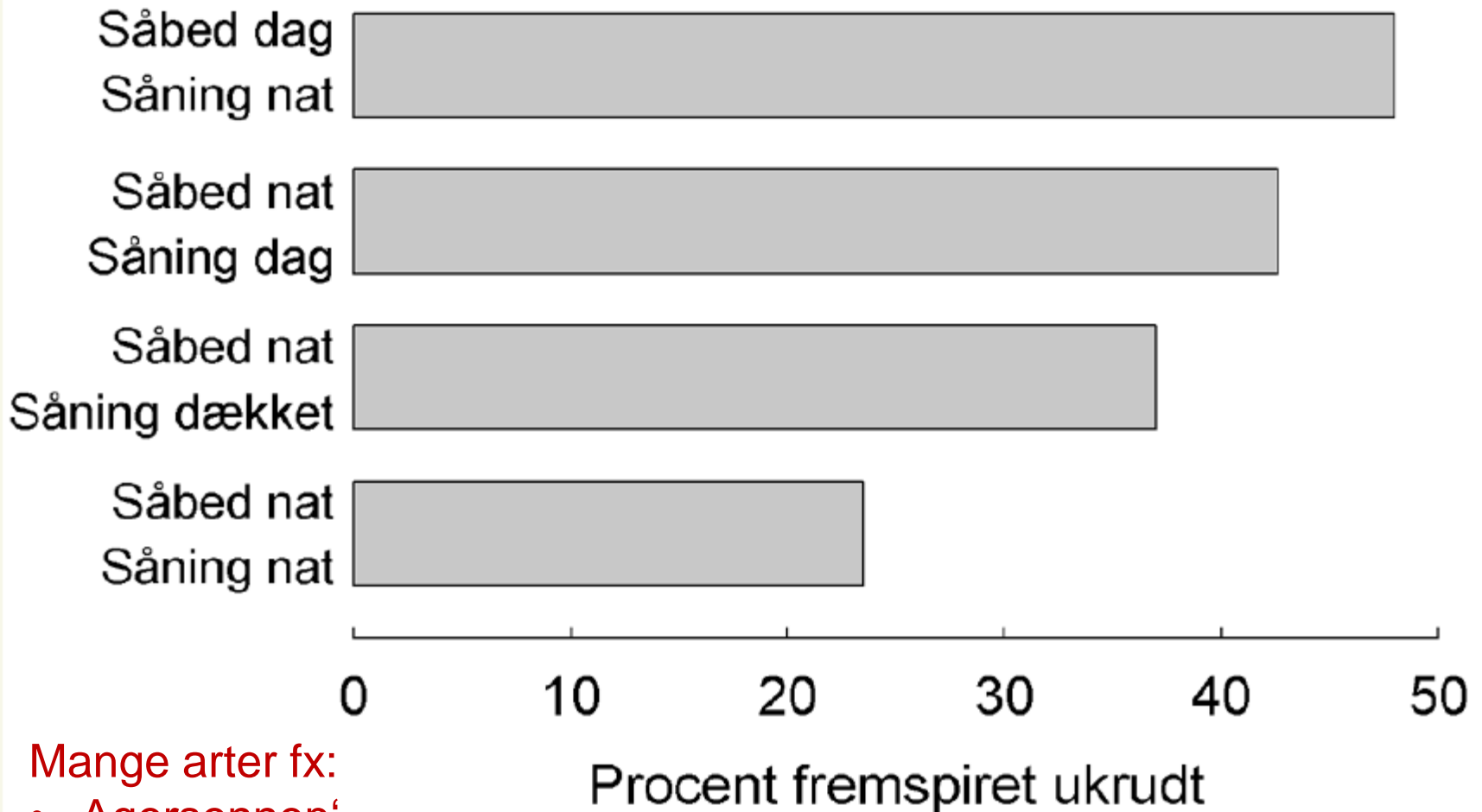

HVOR STOR EN ANDEL AF FRØBANKEN SPIRER?

- Typiske spiringsprocenter fra diverse kilder:
  - Ukrudtsbogen: 0,5-5%
  - Wilson & Lawson, 1992: 0,1-5%
  - Hurle et al., 1988: 0,5-9%
- Typisk spiredybde: 0-5 cm
- Jordbearbejdning
  - Jordbearbejdning fordoblede fremspiring i forhold til uforstyret jord
    - *Roberts & Feast, 1973*

”Sort arbejde”

Mange arter fx:

- Agersennep
- Hvidmelet gåsefod

(Efter Melander & Hartvig, 1995)

Art	Spireprocent efter 6 år	
	Kultiveret jord	Ukultiveret jord
Lugtløs kamille	10	23
Snerlepileurt	10	26
Lægejordrøg	10	31
Hvidmelet gåsefod	9	53
Vellugtende kamille	9	17
Alm. pengeurt	8	48
Vejpileurt	8	39
Enårig rapgræs	8	24
Agerstedmoderblomst	7	38
Kornvalmue	7	21
Alm. fuglegræs	4	22
Hyrdetaske	4	23
Alm. spergel	2	13
Storkronet ærenpris	1	33
Alm. brandbæger	0,3	13
Gennemsnit	6,5	28,3

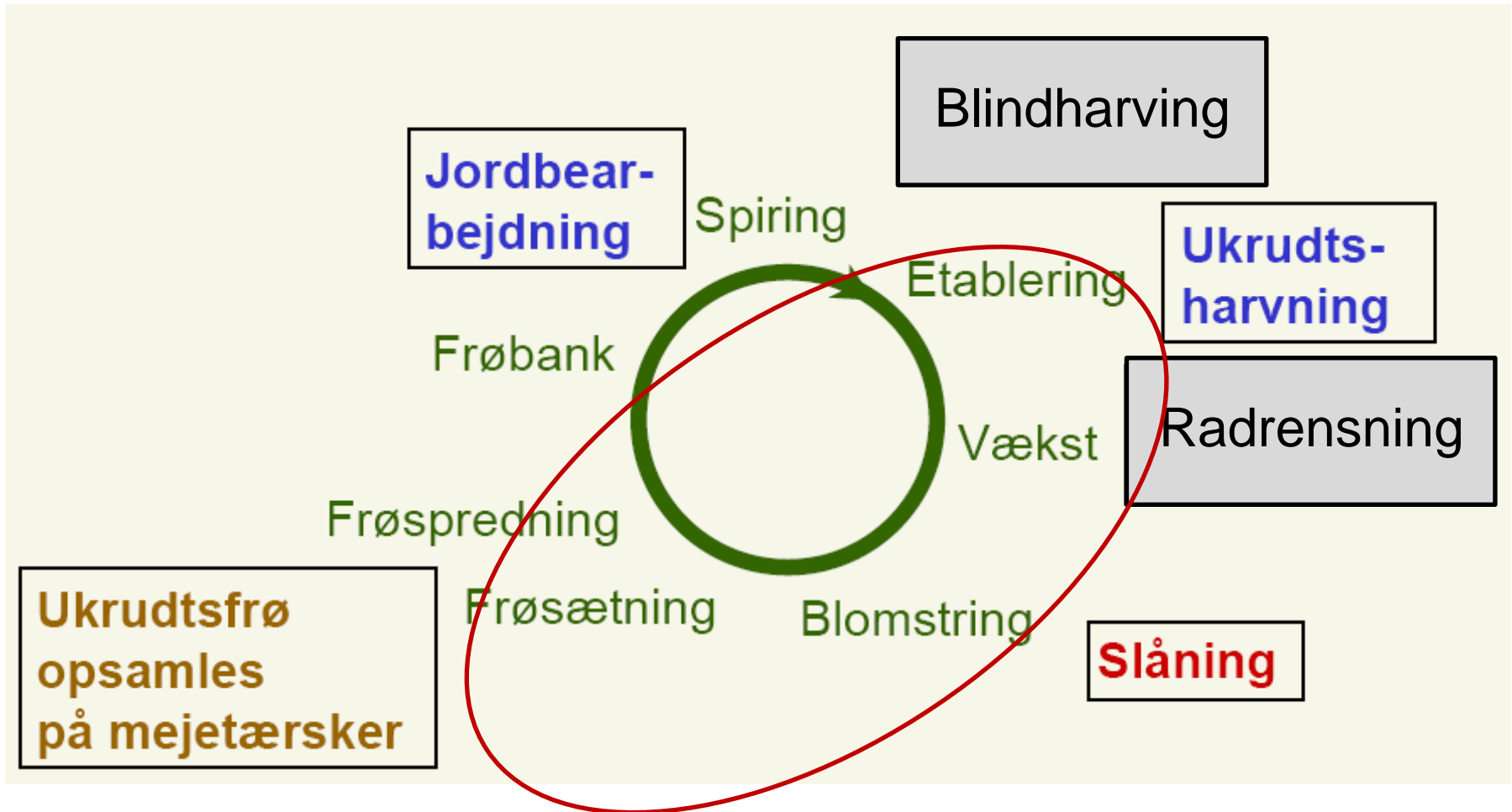
Gennemsnitlig frø-dødelighed i jord:
 • 32-50% pr. år

Frø-dødelighed: 2-3 gange højere i dyrket end i uforstyret jord

(Efter Roberts & Feast, 1973)

Frøukrudtets stadier

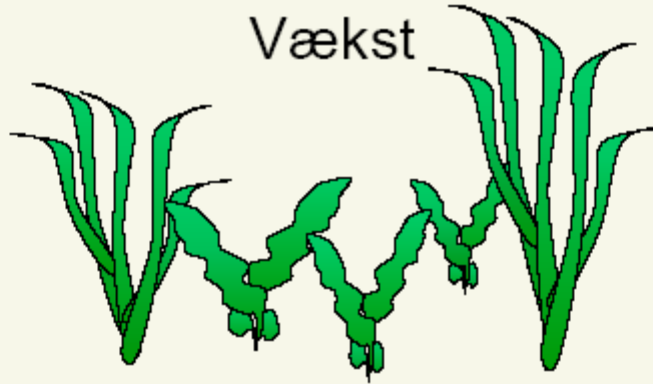
Faktorer der påvirker ukrudtet i vækstsæsonen

Etablering

Jordbundsforhold
Jordbearbejdning
Afgrødevalg
Såtidspunkt
Udsædsmængde
Gødningsplacering

Vækst

Konkurrenceevne
Skadetærskler

Frøsætning

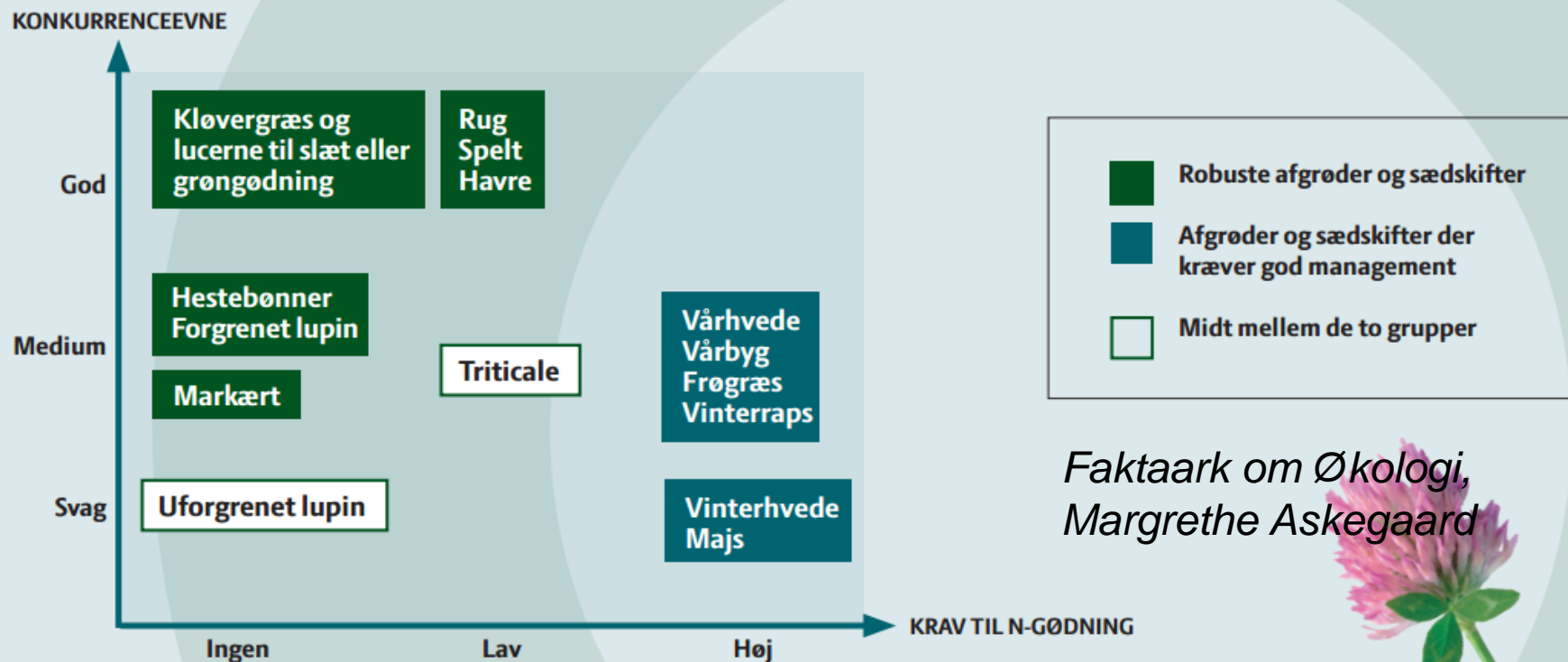

Frøproduktion
Frøtab

AFGRØDEVALG - KONKURRENCEEVNE

- Kløvergræs:
  - Udsået som udlæg mindskede frøbanken med 39% efter vækståret (Albrecht 2005, tyske forsøg)

Valg af afgrøder ud fra konkurrenceevne og behov for N-gødning

*Faktaark om Økologi,
Margrethe Askegaard*

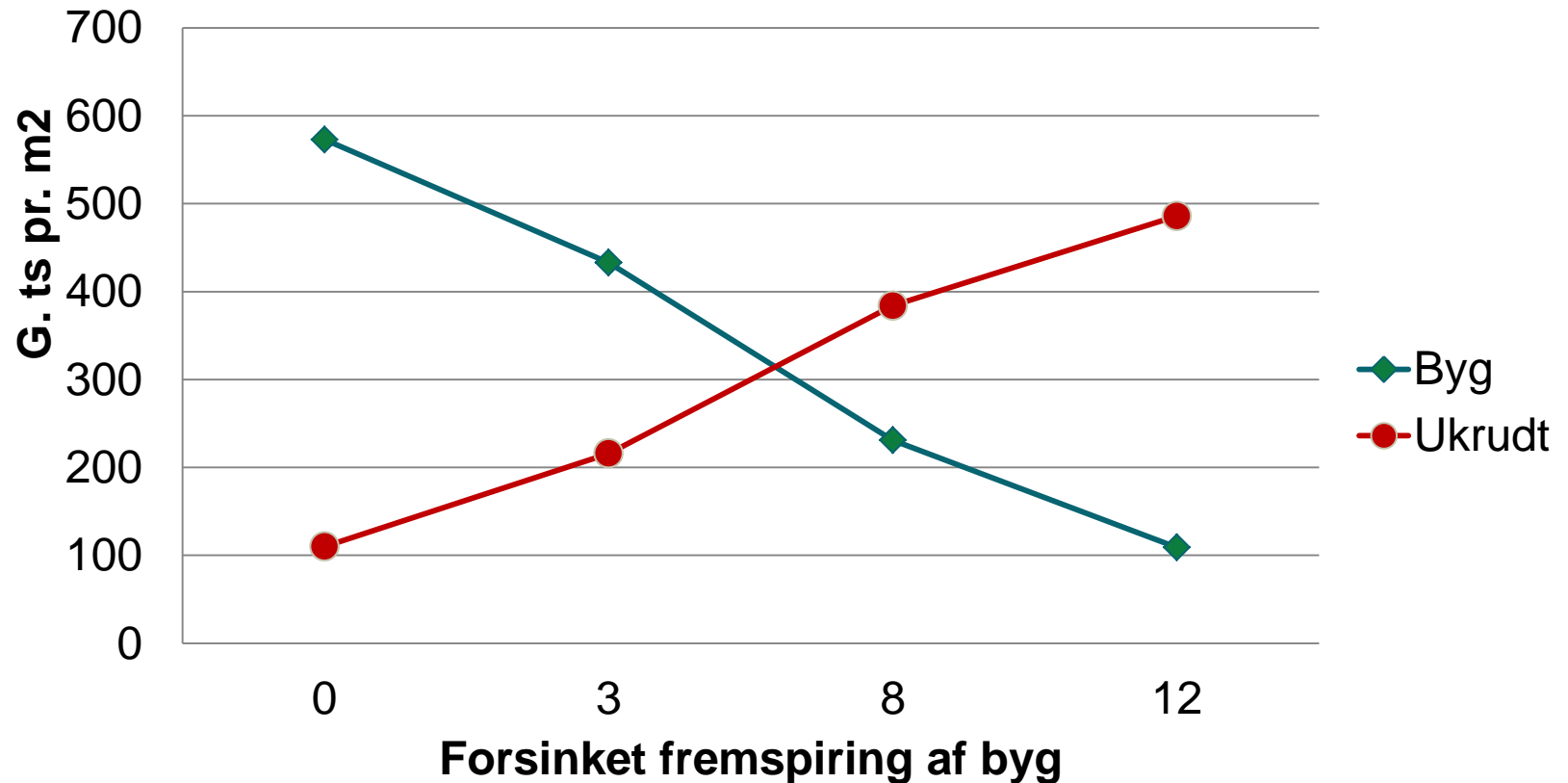
AFGRØDEVALG OG LIVSVARIGHED

Sommer-enårig (sommerannuel)	Overvintrende enårig (vinterannuel)	Toårig	Flerårig
Fuglegræs		Hundepersille	Lancetbladet vejbred
Alm. hyrdetaske			Følfod
Hanekro	Kornblomst		Kruset skræppe
Sort natskygge	Alm. Gåsemad		Mælkebøtte
Hvidmelet gåsefod			Engbrandbæger
Alm. hønsetarm			

Ved stor forekomst af sommerannuelt ukrudt kan en overvintrende afgrøde, f.eks. Vinterrug, være god

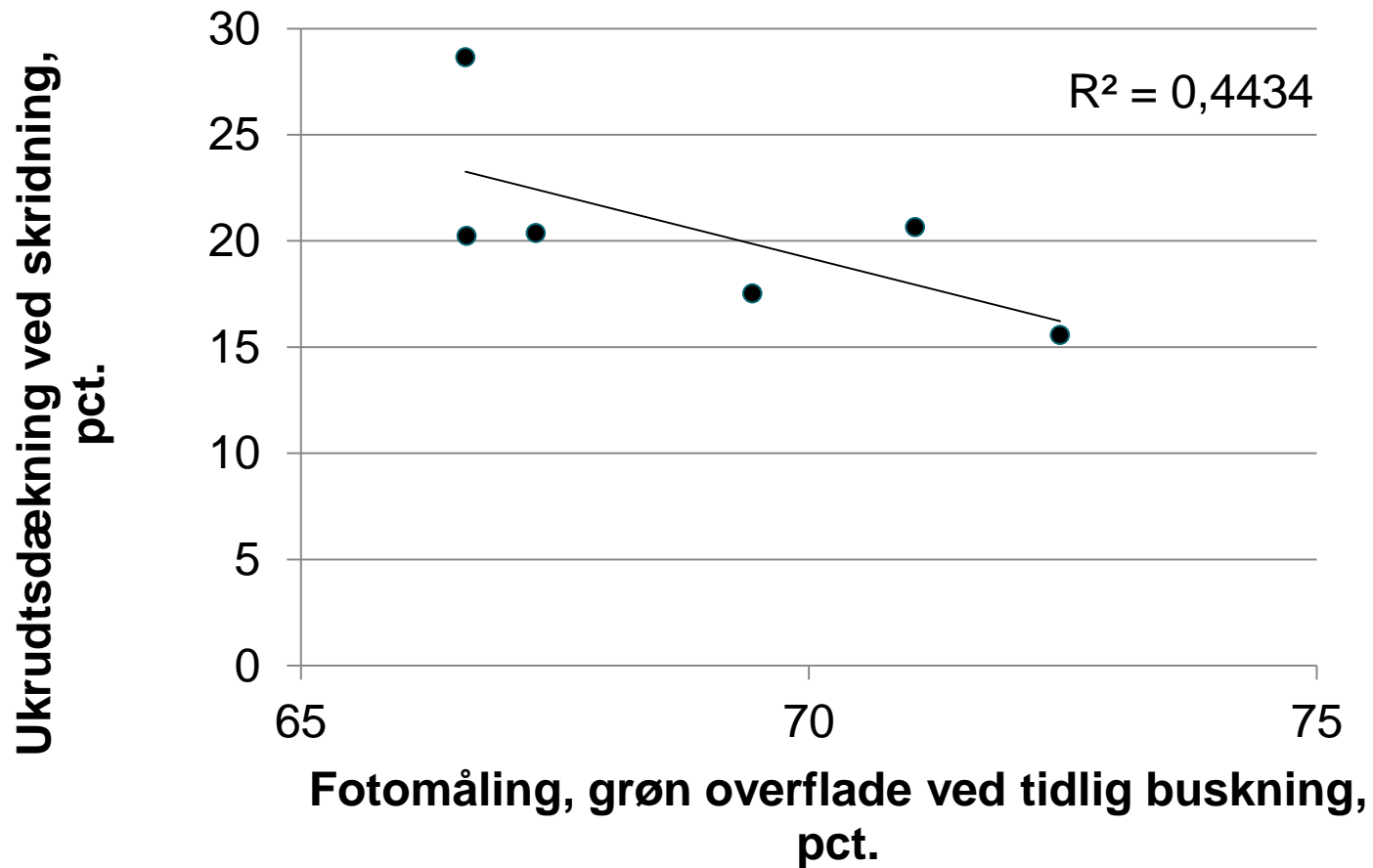
HURTIG AFGRØDEETABLERING ER VIGTIG!

Ukrudtslære (Jensen et al. 1998, s. 109)

DER ER FORSKEL PÅ SORTERS TIDLIGE VÆKST!

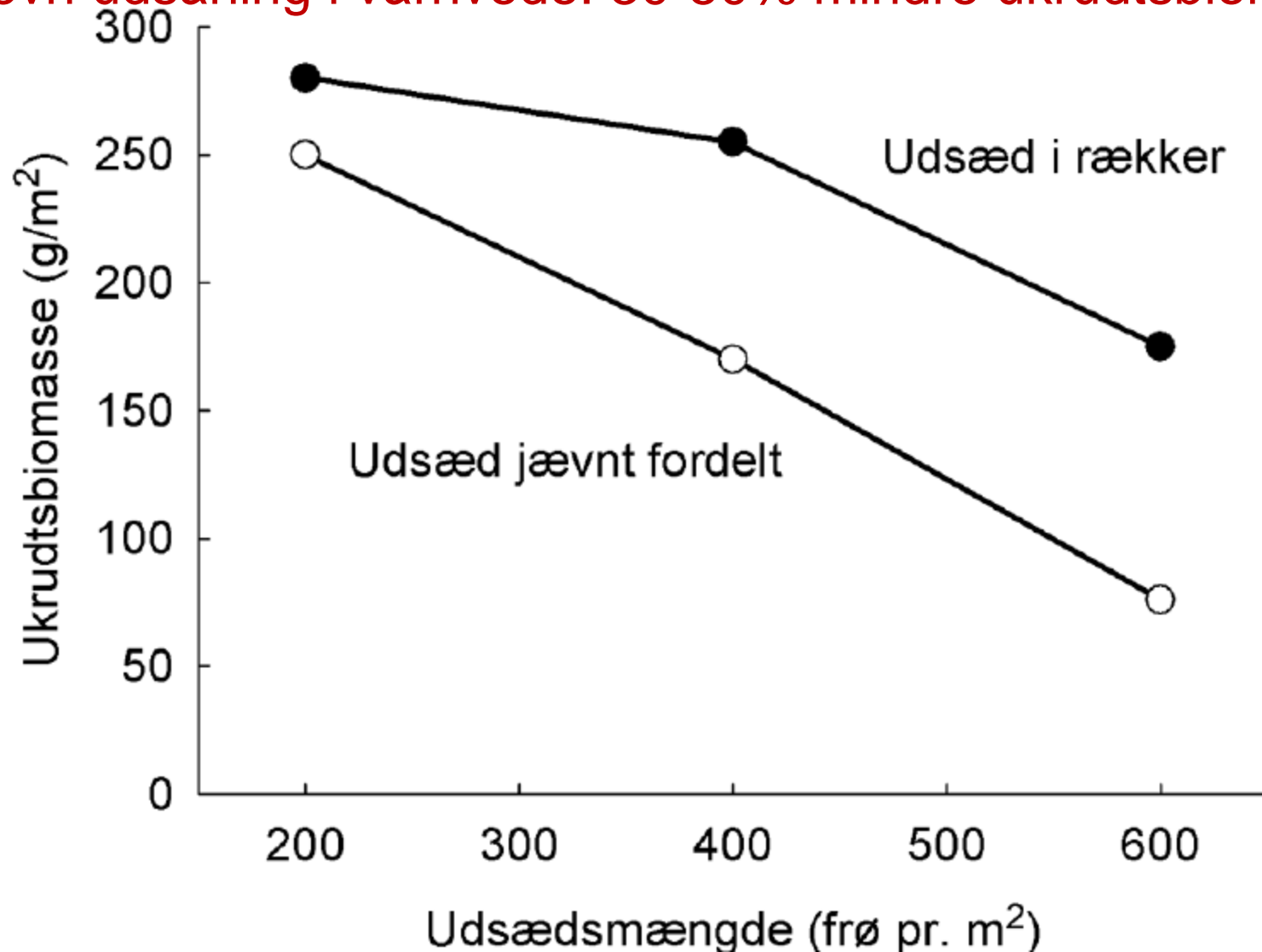

Fra FREJ-projektet: Konkurrenceevne i vårbyg (M. Theilgaard & KH Madsen, 2015)

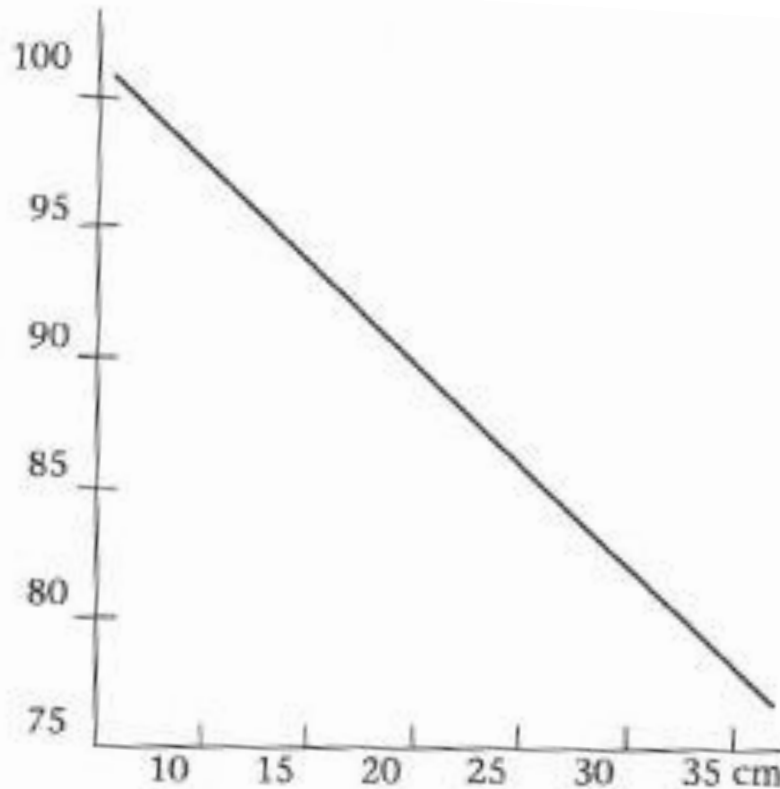

Jævn udsåning i vårhvede: 30-50% mindre ukrudtsbiomasse

(Fra Weiner m.fl., 2001)

LANDBRUGETS PLANTEKULTUR OM RÆKKEAFSTAND:

Figur 6. Forholdstal for kerneudbytte ved forskellig rækkeafstand (Strand 1968)

- Rækkeforsøg med korn i Skandinavien
- 1 cm øget rækkeafstand => 0,65% udbyttetab

Olika grödor passar olika bra för hackning

- Höstraps, åkerböna tappar ingen skörd till 25 cm och fungerar även på 50 cm på bra jord
- Höstvetete går bra på 25 cm
- Havre fungerar bäst av vårsäden, vårvetete är den svagaste spannmålen att breda ut sig.
- Ärter på 25 cm – en hackning
- Vallfrö går bra på 25 cm och kanske även på 50 cm i vissa arter.

KONKURRENCEEVNE OG GØDNINGSPACERING

Simba

- Sejet Plant Breeding
- Godkendt 2001
- Højt udbytte
- Lav konkurrenceevne
  - KI: 1,09
  - Strållængde=60 cm

Quench / Evergreen

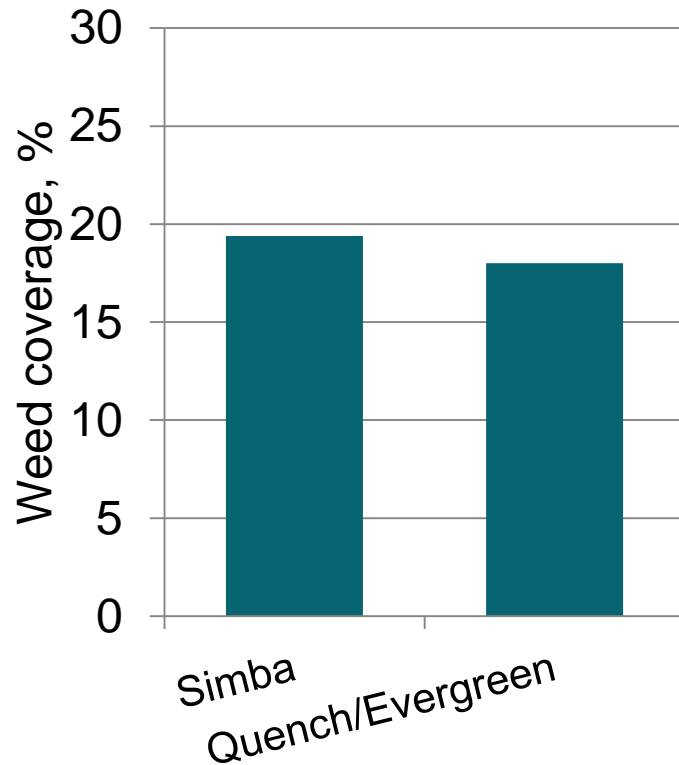
- Syngenta UK Ltd / Nordic Seed
- Godkendt 2004 / 2009
- Højt udbytte
- God konkurrent
  - KI: 0,96
  - Strållængde=66 cm

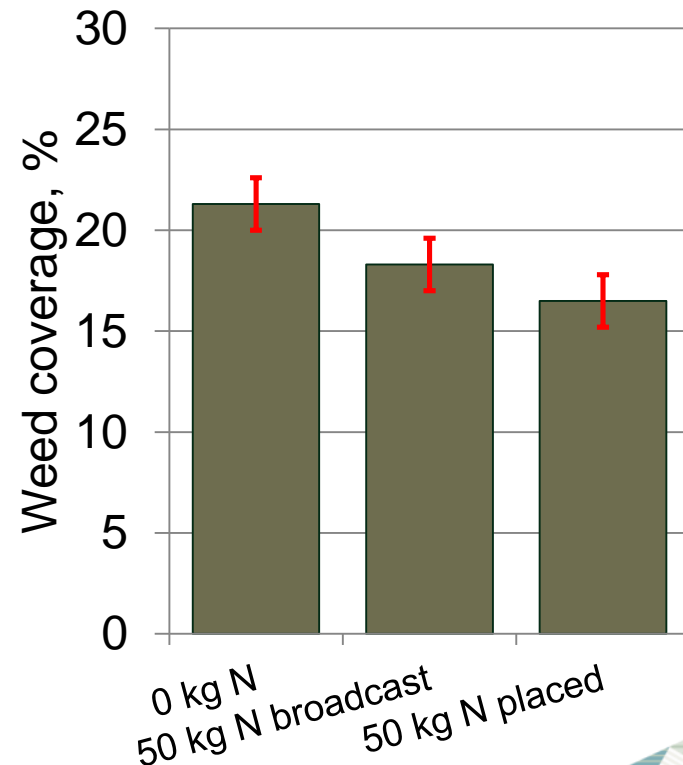
UKRUDTSDÆKNING VED HØST

Variable	P-value
Variety	0,16 <i>ns.</i>
Fertilizer	0,002
Var.*Fert.	0,3 <i>ns.</i>
R ²	0,95

Variety

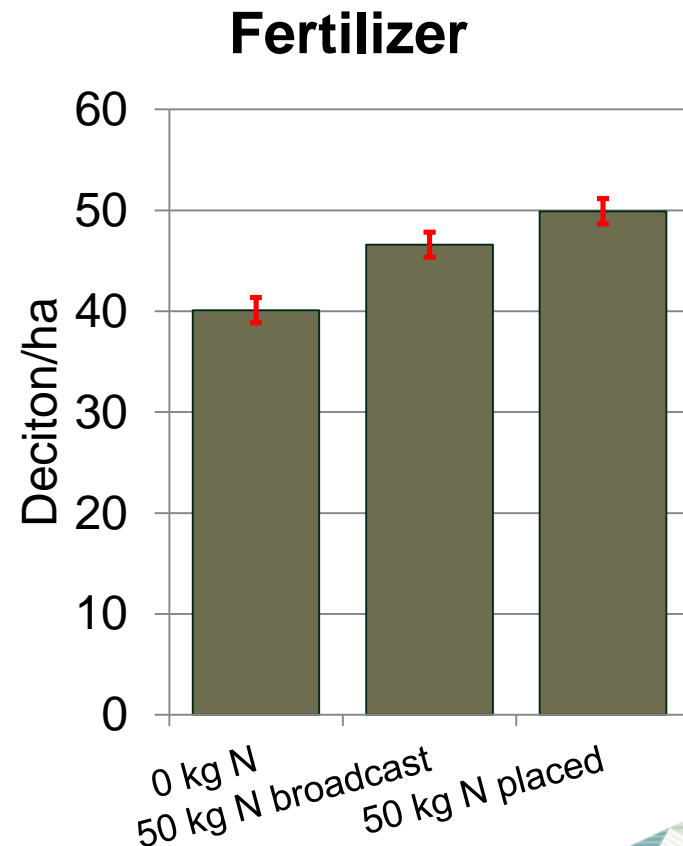
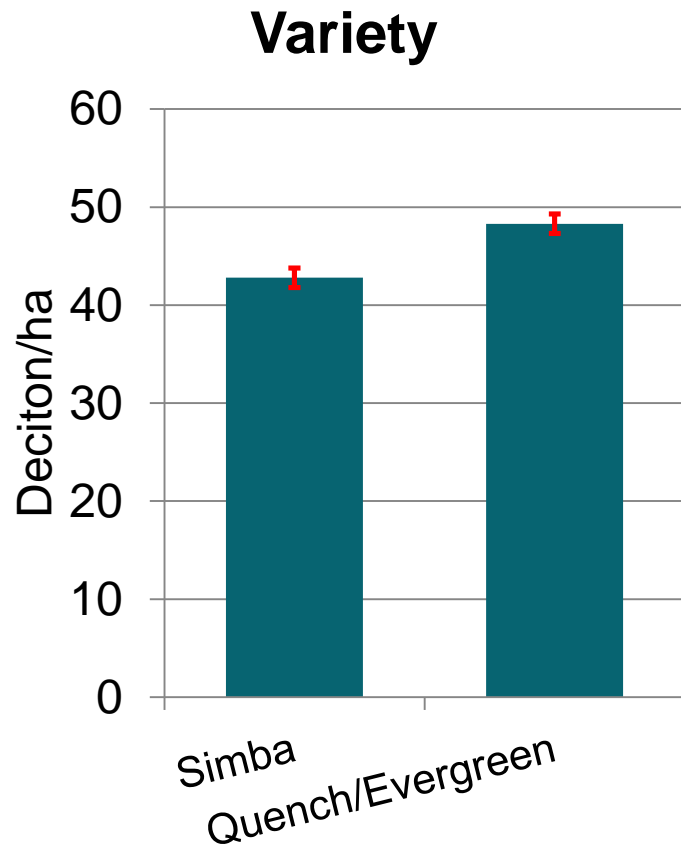
Fertilizer

<http://www.secanim.dk/>

UDBYTTE

Variable	P-value
Variety	0,0001
Fertilizer	0,0001
Var.*Fert.	0,71
R ²	0,88

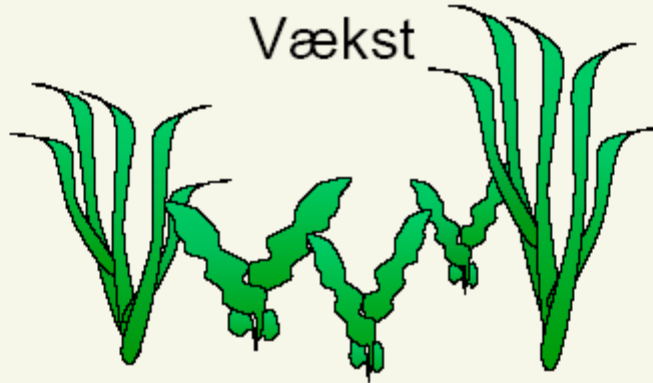
Faktorer, der påvirker ukrudtet i vækstsæsonen

Etablering

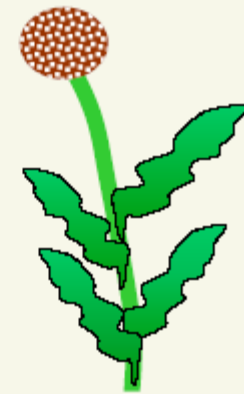
Jordbundsforhold
Jordbearbejdning
Afgørdevalg
Såtidspunkt
Udsædsmængde
Gødningsplacering

Vækst

Konkurrenceevne
Skadetærskler

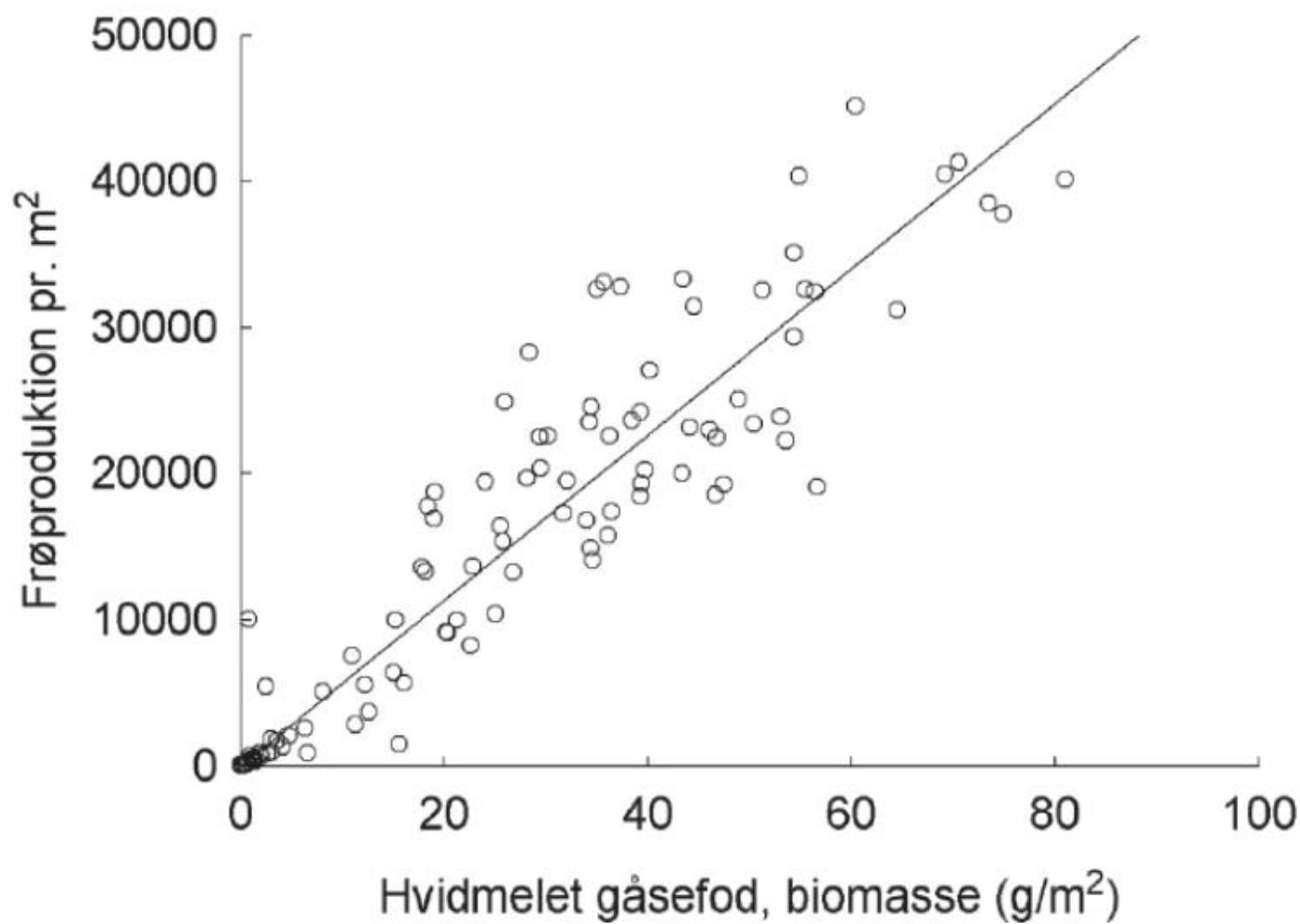
Frøsætning

Frøproduktion
Frøtab

Kilde: Ukrudtsbogen, 2004

(Efter Rasmussen, 1993)

Flerårig effekt af ukrudtsbekæmpelse

”One year’s seeding makes seven year’s weeding”

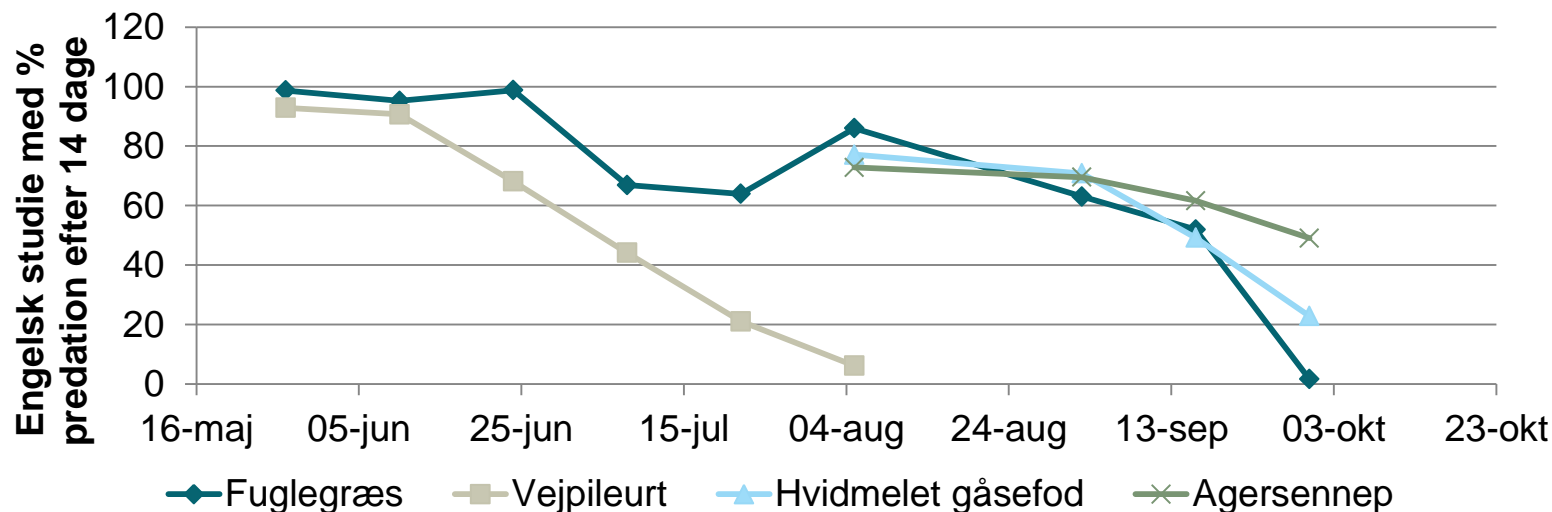
”Et års frøspredning giver syv års ukrudtsbekæmpelse”

Eksempler på ukrudtsarter	Maks. frøproduktion pr. plante	Frølevetid
Fuglegræs	15.000	>5 år
Kamille	>34.000	>5 år
Hanekro	600	< 3 år
Hvidmelet gåsefod	< 20.000	> 10 år

FRØPREDATION

- Ukrudtsfrø er føde for markens fauna
  - Fugle: pileurt, fulglegræs, hvidmelet gåsefod, enårig rapgræs.
  - Insekter: korsblomstrede, ærteblomstrede, pileurter,
- 50-90% af ukrudtsfrø kan forsvinde efter frøkast og indtil jordbearbejdning

Mauchline et al., 2005

INDHOLD

- Ukrudt i økologisk marker?
- Ukrudtsbiologi
- Vanskelige arter

KORSBLOMSTREDE ARTER

	Agerkål	Agersennep	Raps
Konkurrenceevne	Meget stærk	Meget stærk	Meget stærk
Frøproduktion	1.000-20.000 frø/pl.	1.000 frø/pl.	3.000 frø/pl.
Frølevetid	Op til 50 år	Op til 75 år	Mindst 3-10 år
Spirehvile	Nogen spirehvile	20% kunne spire (brune frø vs. Sorte frø) Lysfølsom!	Spirehvile kan induceres ved mørke og vandmgl.
Laveste spiretemperatur	lav	4 grader	0,4-3 grader
Livsvarighed	Sommerannuel	Sommerannuel	Afhænger af type
Strategi	Vintersæd	Vintersæd?	Udskyd stubbearbejdning
Bekæmpelse	Skal bekæmpes mekanisk allerede på trådstadiet!		

CASE – BRUG 5 MINUTTER TIL AT DRØFTE

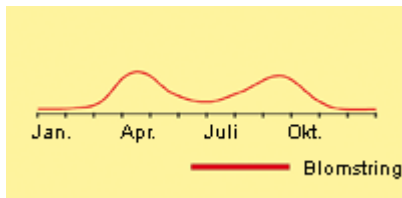
- Landmand A har dyrket vinterraps i en mark, hvor kvikken er ved at tage over – der er mange spildplanter og korsblomstret ukrudt som agerkål og agersennep
- Hvilken strategi kan man vælge?

CASE – BRUG 5 MINUTTER TIL AT DRØFTE

- Landmand A har i et planteavlssædkifte dyrket vinterraps i en mark, hvor kvikken er ved at tage over – der er mange spildplanter og korsblomstret ukrudt som agerkål og agersennep
- *Forslag 1:*
  - Dyb pløjning 30 cm, hvorefter pløjedybden reduceres
- *Forslag 2:*
  - Vent så længe som muligt med jordbehandling,
  - Forårsbehandling mod kvik, dyb pløjning efterfulgt af vårsæd
    - Evt. med udlæg af kløvergræs til grøntgødning og minisommerbrak
    - Eller kvikbekæmpelse i efteråret afsluttet med pløjning
  - Herfra normal dyrkning med styr på ukrudtet

AGGRESSIVE ARTER

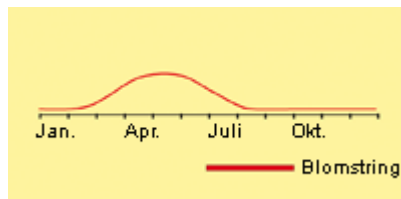
- Lugtløs kamille
  - Aggressiv art
  - Kan overvintre
  - Stor frøproduktion
  - Lang frølevetid
- Konkurrencestærke afgrøder
  - Udsæt såtid i vintersæd
- Gentagne mekaniske behandlinger
- Undgå frøspild og kompakt såbed

<https://plantevaernonline.dlbr.dk>

AGGRESSIVE ARTER

- Hvidmelet gåsefod
  - Aggressiv art
  - Kan ikke overvintre!
  - Stor frøproduktion
  - Meget lang frølevetid
  - Lys fremmer spiring
- Dyrk vintersæd
- Gentagen mekaniske bekæmpelse (evt. mørke)
- Undgå frøspild

<https://plantevaernonline.dlbr.dk>

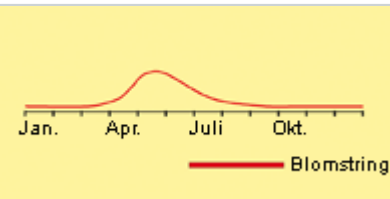

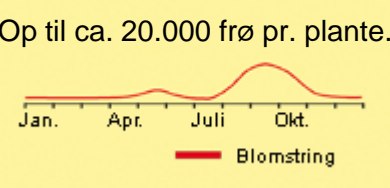

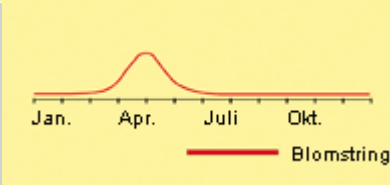

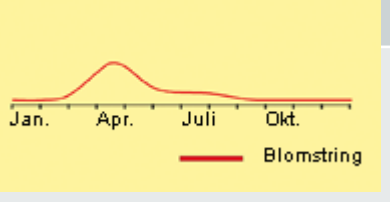
AGGRESSIVE ARTER

- Gulurt (*Amsinckia*)
  - Meget konkurrencedygtig'
  - Stor frøproduktion
  - Frø lever flere år i jorden
- Undgå frøspredning
  - Tag et slet før den smider frø.
- Dyrk konkurrencedygtig vinterrug eller kløvergræs
- Gentagne behandlinger

<http://fagligtteam.blogspot.dk/>

ANDRE PROBLEMATISK ARTER

	foto	fremspiring	Betydning
Kortstråle			Problem i åbne afgrøder.
Valmue		Op til ca. 20.000 frø pr. plante. 	Lermuldede jorder i vintersæd, selv ved små tætheder tabsvoldende.
Pileurter (bleg)			Forårssåede afgrøder, kan forekomme i efterårssåede afgrøder. På vandlidende jord kan den blive meget talrig. Store udbyttetab.
Hanekro			Både efterårs- og forårssåede afgrøder i hele landet, særlig hyppige på humusjord. Ondartet og tabsvoldende.
Andre arter:	https://plantevaernonline.dlbr.dk/cp/applications/traitkey.aspx?ID=djf&keyID=4&language=da		

Kilde: <https://plantevaernonline.dlbr.dk>

Frøukrudtets stadier

